

Tema nr. 5_Dreptul tratatelor

1. Plan:

1. Definiția și clasificarea tratatelor internaționale
2. Definierea dreptului tratatelor internaționale
3. Conținutul tratatelor
4. Elementele și condițiile de validitate a tratatelor internaționale
5. Fazele încheierii tratatelor internaționale
6. Rezervele la tratatele internaționale
7. Aplicarea tratatelor internaționale
8. Încetarea tratatelor internaționale
9. Revizuirea tratatelor internaționale
10. Interpretarea tratatelor internaționale
11. Modul de încheiere a tratatelor internaționale de R.M.

2. Bibliografie :

1. Andronovici C. , **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. "Graphix", Iași, 1993.
2. Alland Denis, **DROIT INTERNATIONAL PUBLIC**, Ed. PUF, Paris 2000.
3. Balan Oleg, Serbenco Eduard, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, vol. 1, Chișinău 2001.
4. Balan Oleg, Burian Alexandru, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, vol. 2, Chișinău 2001.
5. Бекяшев К. А., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**, Учебник, Проспект, Москва 2004.
6. Блатова Н. Т. , **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО В ДОКУМЕНТАХ**, Москва 1982.
7. Bolitineanu Alexandru, Năstase Adrian, Aurescu B., **DREPT INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN**, Ed. ALL BECK, 2-a ed. București 2000.
8. Combacau Jean, Sur Serge, **DROIT INTERNATIONAL PUBLIC**, 3-e ed., MONTCHRESTIEN, Paris 1997.
9. Carreau Dominique, **DROIT INTERNATIONAL**, 6-e ed., PEDONE, 1999.
10. Crețu Vasile, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, București 2001.
11. Diaconu Ion, **CURS DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. Șansa, București 1993/1997.
12. Diaconu Ion, **TRATAT DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, 1 volum, Ed. "Lumina Lex", București 2002.
13. Dupuy Pierre-Marie, **DROIT INTERNATIONAL PUBLIC**, 4-e ed., DALLOZ, 1998.
14. Dupuy Pierre-Marie, **LES GRFANDS TEXTES DE DROIT INTERNATIONAL**, 2-e ed., Paris 2000.
15. Frangi Marc, Schulz Patrick, **DROIT DES RELATIONS INTERNATIONALES**, Ed. DALLOZ, 1995.
16. Ecobescu Nicolae, Duculescu Victor, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, vol. 1, Ed. "Hyperion", București 1993.
17. Geamănu Grigore, **DREPT INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN**, Ed. didactică și pedagogică, București 1975/1981, 2 volume.
18. Herchi Ș. **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ediția a II-a, Ed. Convex, Oradea 2000.
19. Колосов И.М., Кривчикова Э.С., 3 тома, **ДЕЙСТВУЮЩЕЕ МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Москва 1997.

20. Колосов И.М., Кривчикова Э.С., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Международные отношения, Москва 2003.
21. Кузнецов В. И., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Учебник, Москва, Юристъ 2001.
22. Лукашук И.И., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Общая часть, особенная часть, Москва 1997.
23. Mazilu Dumitru, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. Lumina LEX, București 2001.
24. Miha-Beșteliu Raluca, **DREPT INTERNAȚIONAL – INTRODUCERE ÎN DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. ALL, București 1997.
25. Mazilu Dumitru, **DREPTUL PĂCII. TRATAT**, Ed. All Beck, București 1999
26. Mihăilă Marian, **ELEMENTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC ȘI PRIVAT**, Ed. All Beck, București 2001.
27. Năstase A., Aurescu B., Jura C., **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC – SINTEZE PENTRU EXAMINE**, Ed. All Beck, București 2002.
28. Nguyen Quoc Dinh, Patrick Daillier, Alain Pellet, **DROIT INTERNATIONAL PUBLIC**, Ed. L.G.D.J., Paris 1999.
29. Niciu Marțian, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. Chemarea, Iași, 2 volume 1993 /1997.
30. Niciu Marțian, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. SERVOSAT, Arad, 2001.
31. Niciu Marțian, **CULEGERE DE DOCUMENTE DE DREPT INTERNAȚIONAL**, 2 volume, Ed. Lumina LEX, 1997.
32. Панов В.П., Филимонова М.В., Шульга С.В., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО В СХЕМАХ И ТАБЛИЦАХ**, Учебное пособие, Москва 1997.
33. Панов В. П., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Москва 1997.
34. Popescu Dumitra, Năstase Andrian, **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, București 1997.
35. Popescu Dumitra, Năstase Adrian, Coman F., **DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Casa de editură și presă “Șansa”, București 1994, revăzută și adăugită în 1997.
36. Preda-Mătășaru Aurel, **TRATAT DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**, Ed. Lumina LEX, București 2002.
37. Rousseau Charle, **DROIT INTERNATIONAL**, 10-e ed., DALLOZ, 1984.
38. **TRATATE INTERNAȚIONALE**, Monitorul Oficial, Vol. 1-23.
39. Ушаков Н. А., **МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО**, Учебник, Юристъ, Москва 2003
40. Черниченко С. В., **ТЕОРИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВО**, том.2, Москва 1999
41. Борщевский А. Заключение международных договоров. Закон и жизнь, декабрь 2002. С. 44

3. Teze (repere de conținut):

1. Definiția și clasificarea tratatelor internaționale

Tratatul reprezintă “actul juridic care exprima acordul de vointa între doua sau mai multe state, sau alte subiecte de drept internațional în scopul de a crea, modifica sau stinge drepturi și obligații în raporturile dintre ele”.

Conform primei Convenții, tratatul reprezintă “un acord internațional încheiat între state în forma scrisă și guvernate de dreptul internațional, fie ca este consemnat într-un singur instrument sau în doua, ori mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară” (art.2.a).

Clasificarea tratatelor internaționale se poate face după mai multe criterii:

- a. după numărul părților contractante: tratate bilaterale și multilaterale;
- b. după obiectul lor de reglementare: tratate politice, acorduri economice, culturale, sau juridice etc.;
- c. după durata valabilității lor: tratate cu termen și tratate pe durata nedeterminată (de exemplu, tratatele de pace);
- d. după posibilitatea de aderare la tratat: tratate deschise și tratate închise;
- e. după calitatea părților contractante: tratate încheiate numai de state, tratate încheiate între alte subiecte de drept internațional;
- f. după conținutul material: tratate –contract (care urmăresc realizarea unei operații juridice, cum sunt tratatele de comerț) și tratate – lege (cele prin care se stabilesc reguli de drept, cum este Carta O.N.U.).

Denumirea generală care se referă la orice tip de acord încheiat între state este cea de “tratată”. Acordurile pot să fie încheiate și sub alte denumiri, fără ca acest lucru să influențeze natura juridică a actului: convenție, acord, pact, protocol, act final, statut etc.

2. Definiția dreptului tratatelor

Ansamblul normelor care reglementează încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea, modificarea, cazurile de nulitate și de încetare a tratatelor constituie dreptul tratatelor.

Regimul juridic al tratatelor este reglementat în două documente internaționale de referință – Convenția privind dreptul tratatelor încheiate de către state (Viena, 1969) și Convenția privind dreptul tratatelor încheiate de către state și organizații internaționale (Viena, 1986).

3. Forma și structura tratatelor internaționale

Forma: verbală și scrisă

Structura: titlul, preambulul, partea dispozitivă, dispozițiile finale, eventual – anexele

4. Elementele și condițiile de validitate a tratatelor internaționale

Elementele esențiale ale tratatului sunt:

- a. subiectele sau părțile tratatului, respectiv statele sau alte subiecte de drept internațional;
- b. voința părților, liber exprimată;
- c. obiectul tratatului.

Tratatul este guvernat de normele dreptului internațional. Statele pot să încheie între ele acte guvernate de dreptul lor intern, însă asemenea acte nu intră în categoria tratatelor (de exemplu, contractele).

5. Fazele încheierii tratatelor internaționale

Pe calea cutumiară s-a conturat un ansamblu de reguli procedurale, care aplicabile etapelor procesului de încheiere a unui tratat internațional. Codificate prin Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor, acestea au o valoare suplătivă, Convenția propunând mai multe

reguli alternative între care statele pot să opteze. Multe din dispozițiile convenționale referitoare la o etapă sau alta a procesului de încheiere a tratatelor cuprind mențiunea “în afara cazurilor în care părțile nu convin altfel”. Prin urmare, procedura de încheiere a tratatelor este guvernată de regula “autonomiei depline de voință a părților”. În general, la încheierea unui tratat internațional se parcurg trei etape:

- a. negocierea textului;
- b. semnarea tratatului;
- c. exprimarea consimțământului părților de a se obliga prin tratat.

Aceste etape sunt urmate de intrarea în vigoare a tratatului.

Negocierea Este prima etapă, în cursul căreia se elaborează textul tratatului. Negocierile se desfășoară între reprezentanții statelor cu atribuții speciale în acest domeniu. Împuternicirea unui reprezentant al statului trebuie să rezulte din documente care emană de la autoritățile competente ale fiecărui stat, în conformitate cu dispozițiile constituționale sau ale altor legi interne. Aceste documente poartă denumirea de “depline puteri”, definite în Convenția privind dreptul tratatelor, astfel: “documentul emanând de la autoritatea competentă a unui stat și desemnând una sau mai multe persoane împuternicite să reprezinte statul pentru negocierea, adoptarea sau autentificarea textului unui tratat, pentru a exprima consimțământul statului de a fi legat printr-un tratat sau pentru a îndeplini oricare alt act cu privire la tratat” (art.1, c). Persoana împuternicită cu “deplinele puteri” se numește “plenipotentiar”. În ceea ce privește împuternicirea care rezultă din deplinele puteri, Convenția manifestă o anumită suplete, permițând confirmarea ulterioară a împuternicirii unei persoane care a participat la un act legat de încheierea unui tratat fără a prezenta deplinele puteri.

Pe lângă persoanele special împuternicite prin “deplinele puteri” există și o categorie de persoane, care, în baza funcției pe care o îndeplinesc în stat nu au nevoie să prezinte deplinele puteri în vederea negocierii și încheierii tratatului. Aceste persoane sunt:

- a. șeful statului, șeful guvernului și ministrul de externe;
- b. șefii misiunilor diplomatice, dar numai pentru adoptarea tratatelor bilaterale, între statul acreditant (care îl trimite) și statul acreditat (statul gazdă);
- c. reprezentanții statelor participanți la o conferință sau la lucrările unei organizații internaționale, în vederea elaborării unui tratat.

Semnarea Următoarea etapă în încheierea unui tratat internațional este semnarea acestuia, act care poate să aibă o dublă semnificație: fie de autentificare (provizorie sau definitivă) a textului tratatului, fie de exprimare a consimțământului statului de se obliga prin tratat. (a doua variantă va fi examinată la pct.3.4(d)).

În primul caz, semnarea echivalează cu atestarea solemnă, de către statele care au participat la negocieri a faptului că negocierile s-au încheiat iar textul semnat are o formă definitivă, fără să mai poată fi modificat unilateral de către vreunul dintre statele participante. Pentru a crea efecte juridice, semnarea va fi urmată de ratificarea tratatului.

Etapa negocierii unui tratat nu este urmată în toate cazurile, imediat, de semnarea definitivă a textului. Există situații în care, după încheierea negocierilor, se procedează doar la semnarea “ad-

referendum” sau la parafarea textului. Semnarea cu mentiunea “ad-referendum” semnifica autentificarea tratatului, dar numai cu caracter provizoriu. Parafarea, care consta în înscrierea inițialelor numelui negociatorului împuternicit al fiecărui stat pe textul negociat, are de asemenea, efect provizoriu. Ambele proceduri prezentate trebuie să fie urmate de semnarea definitivă a tratatului, condiție obligatorie pentru declansarea procedurilor etapei următoare.

Exprimarea consimțământului A treia etapă constă în exprimarea consimțământului statului de a deveni parte la tratat, acceptând obligațiile care decurg din dispozițiile acestuia. Legislația internă a statelor prevede mijloacele juridice prin care statul își exprimă voința de a fi legat prin tratat.

a) O modalitate de exprimare a consimțământului statului de a fi “legat” prin tratat este ratificarea. De regulă, prin simpla participare la negocierea și semnarea unui tratat, statele nu se consideră obligate, din punct de vedere juridic, de dispozițiile acestuia. Angajarea definitivă presupune intervenția unui act intern, prin intermediul cărui organele special abilitate ale statului – de obicei parlamentele naționale – analizează dispozițiile tratatului și decid asupra angajării statului. Acest act constituie ratificarea tratatului.

Uneori, ratificarea tratatului impune elaborarea unei legislații interne pentru aplicarea dispozițiilor acestuia. Ratificarea tratatelor de către parlament este în prezent, mijlocul principal prin care organul legislativ controlează exercitarea de către executiv a dreptului de a negocia tratatele internaționale.

Termenul de ratificare depinde în mare măsură de natura tratatului și este prevăzut în clauzele finale ale acestuia. Ratificarea nu poate fi parțială sau condiționată, ci numai acordată sau refuzată, iar dacă un stat încearcă să modifice un tratat în timpul ratificării, acest act echivalează cu un refuz al ratificării, însoțit de o nouă ofertă care poate să fie, sau nu acceptată. La tratatele multilaterale statele pot să formuleze, o dată cu ratificarea și în anumite limite, rezerve.

b) O altă modalitate de exprimare a consimțământului statelor este aprobarea sau acceptarea. Această modalitate a apărut ca o alternativă mai simplă la ratificarea tratatelor, determinată de creșterea numărului acestora. Pe această cale se realizează o examinare rapidă a dispozițiilor unor tratate și se evită procedura mai lungă și complicată a ratificării de către parlamentele naționale. Procedura aprobării sau a acceptării este de competența guvernelor.

În conformitate cu legile interne ale fiecărui stat sunt supuse aprobării sau acceptării de către guvern, tratatele care nu implică un angajament politic major sau care nu se referă la domenii esențiale ale suveranității statelor.

c) Aderarea la tratate este o modalitate de exprimare a consimțământului statelor, aplicabilă numai tratatelor multilaterale, care poate să intervină în cazul în care un stat nu a participat la negocierea și semnarea tratatului, dar decide ulterior să devină parte la acesta.

Un stat poate să adere la un tratat doar dacă această modalitate este prevăzută în mod expres în textul acestuia.

d) Consimțământul poate fi exprimat prin semnare. De regula, semnarea tratatului are ca efect autentificarea textului stabilit prin negocieri. În anumite cazuri, semnarea echivalează cu exprimarea consimțământului statului de a fi parte la tratat. Semnarea are acest efect dacă sunt întrunite, cumulativ, următoarele condiții, prevăzute în Convenția privind dreptul tratatelor (art.12):

- tratatul să prevadă în mod expres această posibilitate sau, să se stabilească într-un alt mod voința statelor participante la negocieri de a acorda actului semnării valoare de consimțământ;
- intenția statului de a conferi actului de semnare acest efect să rezulte din “deplinele puteri” ale reprezentantului sau să fie exprimată în timpul negocierii.

Numeroase tratate internaționale la care statele devin părți prin semnare sunt cunoscute sub denumirea de acorduri în forma simplificată. Aceste acorduri constă, de obicei, în schimburi de note sau de scrisori, procese-verbale parafate, memorandumuri, declarații comune etc. Originea acestor acorduri se regăsește în practica S.U.A., în care sunt cunoscute sub denumirea de “executive agreements” și reprezintă acorduri semnate doar de președintele statului, evitând astfel aprobarea Senatului și facilitând în acest mod participarea statului la tratatele internaționale.

Intrarea în vigoare a tratatului În general, data intrării în vigoare a unui tratat este prevăzută expres în textul acestuia. Dacă tratatul nu o prevede, momentul intrării în vigoare este convenit ulterior de către părți. Intrarea în vigoare a unui tratat coincide cu momentul de la care acel tratat produce efecte juridice față de statele părți.

În cazul tratatelor bilaterale, data intrării în vigoare o reprezintă momentul schimbării instrumentelor de ratificare sau al notificării actului de aprobare sau acceptare. Documentele prin care statele își comunică îndeplinirea procedurilor interne de exprimare a consimțământului sunt denumite instrumente de ratificare sau de aderare.

În ceea ce privește tratatele multilaterale, instrumentele de ratificare se depun pe lângă unul dintre guvernele statelor participante la negocierea și semnarea tratatului și caruia i-a fost încredințată funcția de depozitar, sau pe lângă o organizație internațională investită cu aceeași funcție. Data intrării în vigoare a tratatelor se stabilește în funcție de acumularea unui număr minim, prestabilit prin dispozițiile tratatului, de instrumente de ratificare.

6. Rezervele la tratatele internaționale Conform normelor dreptului internațional, statele-părți la un tratat multilateral pot recurge la mecanismul tradițional în dreptul internațional al tratatelor privind delimitarea apriorică a câmpului obligațiilor internaționale asumate, prin intermediul rezervei. Instituirea rezervei permite o aderare largă a statelor la un tratat internațional multilateral. În cadrul unui tratat bilateral, formularea unei rezerve echivalează cu o revenire asupra textului tratatului inițial și deci cu o inițiativă implicată de a relua negocierile. Prin urmare, nu sunt admise rezervele la tratate bilaterale.

Rezerva este definită în Convenția privind dreptul tratatelor (1969) ca fiind o declarație unilaterală al unui stat - independent de textul tratatului și având un caracter facultativ - emisă cu ocazia semnării, ratificării, acceptării, aprobării sau aderării la un tratat, prin care statul

urmărește să excludă sau să modifice efectul juridic al unor dispoziții ale tratatului, în ceea ce privește aplicarea lor față de acel stat (art.2, d).

Condiții de valabilitate

Pentru ca o rezerva formulată de un stat să fie admisibilă, aceasta trebuie să îndeplinească anumite condiții (art.19 din Convenție):

- a) rezervele să fie exprimate în formă scrisă și să fie notificate celorlalte state – părți la tratat, care pot să formuleze obiecțiuni sau să le accepte în mod expres sau tacit;
- b) formularea rezervelor să nu fie în mod expres interzisă prin textul tratatului sau să nu se refere la anumite articole din tratat față de care nu e permisă rezerva (de exemplu, Convenția Europeană a Drepturilor Omului exclude posibilitatea formulării de rezerve față de dispozițiile care prevăd drepturi absolute - dreptul la viață, interzicerea sclaviei, interzicerea torturii, legalitatea incriminării și a pedepsei);
- c) rezervele să nu fie incompatibile cu obiectul și scopul tratatului.

Mecanismul rezervelor a înregistrat o evoluție față de dreptul internațional clasic în care rezervele nu erau admise dacă afectau dispozițiile de fond ale tratatului și, trebuiau, totodată, să fie acceptate de toate celelalte state-părți. În dreptul internațional modern condiția unanimității pentru acceptarea rezervelor nu mai este cerută.

În practica statelor, formularea unei rezerve este determinată, de regulă, de existența unei legi interne, în vigoare, care nu este conformă cu dispozițiile tratatului la care statul dorește să adere. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950), prevede, de exemplu, ca emiterea unei rezerve la tratat trebuie să fie însoțită de o scurtă expunere a legii neconforme cu dispozițiile convenționale.

O altă regulă prevăzută de o serie de tratate internaționale este că rezerva să nu aibă un caracter general, ci să vizeze o dispoziție precisă a tratatului.

Tipuri de rezerve

Un stat poate emite următoarele tipuri de rezerve: rezerve *ratione temporis* (prin care delimitează aplicarea temporală a tratatului), rezerve *ratione loci* (privind aplicarea teritorială a tratatului), rezerve privind dispoziții pe care statul le respinge, le contestă sau le definește într-o manieră proprie, conform legilor interne.

Efectele rezervelor

Formularea de rezerve de către un stat determină raporturi diferențiate între statul rezervatar și celelalte state-părți la tratat (art.21 din Convenție).

Între statele care au acceptat rezervele și statul rezervatar tratatul se aplică în formă modificată prin conținutul rezervelor.

Statele care au formulat obiecțiuni la rezerve au două posibilități:

- a. fie să accepte ca dispozițiile tratatului care nu sunt afectate de rezerve să se aplice între ele și statul rezervatar;
- b. fie să refuze, prin obiecțiunile formulate, aplicarea între ele și statul rezervatar a întregului tratat.

În majoritatea cazurilor, rezervele au un caracter tranzitoriu, statele renunțând la acestea pe măsura ce își acordează legislația națională la normele internaționale.

7. Aplicarea tratatelor internaționale

7.1. Aplicarea teritorială a tratatelor

În principiu, tratatele se aplică ansamblului teritoriului național al statelor (art.26 din Convenția privind dreptul tratatelor). În anumite situații statele pot să deroge de la această regulă, stabilind anumite părți din teritoriul național unde tratatul nu se aplică. De exemplu, un stat federal poate să excludă, prin “clauza federală”, teritoriul unor părți componente ale federației de la aplicarea unui tratat, dacă dispozițiile constituționale permit aceasta. În mod similar, puterile coloniale, aveau posibilitatea să recurgă la “clauza colonială” în care stabileau dacă prevederile unor tratate ale metropolei se aplicau sau nu teritoriilor coloniale.

7.2. Aplicarea în timp a tratatelor

Convenția de la Viena (1969) prevede regula generală a neretroactivității tratatelor. (art.28) . Dispozițiile unui tratat obligă un stat-parte doar în ceea ce privește actele sau faptele petrecute după momentul intrării în vigoare a tratatului. Statele pot să deroge de la regula neretroactivității, cu condiția ca aceasta posibilitate să fie prevăzută în textul tratatului.

Tratatele se aplică din momentul intrării lor în vigoare, care este stabilit în dispozițiile tratatului. La tratatele multilaterale, intrarea în vigoare are loc, de obicei, după depunerea unui număr de instrumente de ratificare din partea statelor -părți. Durata de aplicare a unui tratat poate fi prevăzută în textul tratatului sau poate să fie nedeterminată. Aplicarea tratatului poate să fie suspendată sau poate să înceteze ca urmare a intervenirii anumitor cauze, analizate la pct.10.

Efectele tratatelor față de părți și față de terți

Efectele tratatelor față de părți

Conform principiului fundamental din dreptul internațional - pacta sunt servanda - un tratat creează obligații juridice numai pentru părțile sale, care trebuie să îndeplinească cu bună-credință și întocmai angajamentele pe care și le-au asumat. Prin urmare, tratatele nu pot avea efecte directe față de terți, întrucât doar acordul statului, liber exprimat, poate constitui baza legală a unei obligații sau a unui drept internațional.

Convenția privind dreptul tratatelor (1969) stipulează că un tratat nu creează nici drepturi, nici obligații pentru un stat tert, fără consimțământul său.

Efectele tratatelor fata de terti

Conform dispozitiilor Conventiei, statele pot dobândi drepturi în baza unor tratate la care nu sunt parti în urmatoarele conditii (art.36):

- a. daca partile unui tratat înțeleg sa confere un drept unui stat tert sau unui grup de state, sau tuturor statelor;
- b. daca statul tert consimte, fie în mod expres, fie tacit.

Carta ONU, de exemplu, confera prin prevederile sale anumite drepturi statelor nemembre: dreptul de a sesiza Consiliul de Securitate sau Adunarea Generala în legatura cu un diferend la care sunt parti, cu conditia sa accepte obligatiile de solutionare pasnica a diferendelor, prevazute în Carta; dreptul de a deveni parti la Statutul Curtii Internationale de Justitie.

În anumite conditii pot rezulta obligatii, în sarcina statelor, în baza unor tratate la care nu sunt parti. Conventia de la Viena prevede doua asemenea conditii (art.35):

- a. daca partile unui tratat înțeleg sa creeze o obligatie în sarcina unui stat tert;
- b. daca statul tert consimte, în mod expres si în scris la aceasta obligatie.

Prin îndeplinirea acestor conditii se realizeaza de fapt un acord distinct între statele- parti la tratat si statul tert, acordul dintre parti reprezentând unicul fundament juridic al fortei obligatorii a unui tratat.

În practica internationala exista o categorie de tratate (denumite tratate obiective) care stabilesc regimuri juridice obiective, aplicabile ansamblului comunitatii internationale. Asemenea tratate, întrucât reglementeaza domenii de interes general, pot sa creeze drepturi si obligatii opozabile tuturor statelor (erga omnes), chiar si în lipsa consimtamântului lor. Din aceasta categorie fac parte:

- a. tratatele multilaterale care stabilesc anumite regimuri teritoriale (cele referitoare la statutul de neutralitate al unei tari, la regimul Antarcticii etc);
- b. tratatele care stabilesc anumite regimuri pentru cai de comunicatie internationala (regimul de navigatie pe fluvii sau pe canale internationale);
- c. tratatele multilaterale prin care se creeaza o organizatie internationala, ca subiect nou de drept international, personalitatea juridica a organizatiei fiind opozabila tuturor statelor comunitatii internationale.

8. Încetarea tratatelor tratatelor internaționale

Cauze care determina declararea nulitatii

Nulitatea tratatelor reprezinta una dintre cauzele de încetare a efectelor unui tratat. Nulitatea tratatelor intervine:

- a. în cazul în care tratatul contravine unei norme imperative (de jus cogens) aflata în vigoare în momentul încheierii sale, sau aparuta ulterior;
- b. în cazul în care se constata un viciu de consimtamânt care a afectat acordul de vointa al partilor în momentul încheierii tratatului.

Încalcarea normelor imperative

Din regula stabilita de Conventia privind dreptul tratatelor, potrivit careia “este nul orice tratat care, în momentul încheierii sale este în conflict cu o norma imperativa a dreptului international general “ (art.53), rezulta ca statele nu pot sa încalce sau sa modifice printr-un tratat o norma internationala de jus cogens. Normele de jus cogens constituie un nucleu normativ care fundamenteaza existenta unei ordini legale a societatii internationale, impunându-se cu obligativitate tuturor membrilor acesteia. Un tratat încheiat cu încalcarea unei norme imperative se considera nul din momentul încheierii sale. În cazul aparitiei unei noi norme de jus cogens orice tratat existent care este în conflict cu norma imperativa devine nul pentru viitor (ex nunc) (art.64).

Viciile de consimtamânt

Conform dispozitiilor Conventiei privind dreptul tratatelor, daca un stat nu a fost în masura sa-si exprime liber consimtamântul sau de a se obliga în baza unui tratat, acesta poate sa invoce nulitatea tratatului. Viciile de consimtamânt care determina anularea unui tratat pot sa conste în:

- a. încalcarea dispozitiilor dreptului intern al statului privind competenta de a încheia tratate;
- b. eroare;
- c. dol;
- d. coruperea reprezentantului unui stat;
- e. constrângerea unui stat sau a reprezentantului sau.

a) Pentru a determina nulitatea tratatului trebuie sa fie vorba de o încalcare a unor dispozitii interne ale statului, de regula constitutionale, privind ratificarea sau aprobarea tratatelor (organele competente, procedura de urmat, “deplinele puteri”). Pentru a evita invocarea abuziva a acestei cauze de nulitate a tratatului, Conventia o restrânge la cazurile în care “violarea a fost vadita si priveste o regula de importanta fundamentala a dreptului sau intern” (art.46).

b) Invocarea erorii poate conduce la nulitatea tratatului daca este vorba de o eroare de fapt si nu de drept, care a afectat în mod esential consimtamântului statului, iar statul care o invoca nu a contribuit prin comportamentul sau la producerea sa (art.48). În practica, eroarea a fost invocata în special în probleme de delimitare a frontierelor.

c) Un stat poate invoca nulitatea tratatului daca consimtamântul sau a fost obtinut “în urma conduitei frauduloase a unui alt stat care a participat la negocieri”(art. 49).

d) Un stat poate invoca coruperea reprezentantului sau ca viciu de consimtamânt atunci când actele de corupere au fost evidente si în masura sa exercite o influenta considerabila asupra acestui reprezentant. (art. 50).

e) Constrângerea exercitata asupra reprezentantului statului, în cazul în care este constatata, lipseste tratatul de orice efect juridic (art.51). Constrângerea se refera la “acte sau amenintari” îndreptate împotriva reprezentantului statului, ca individ si nu în calitatea sa de organ al statului.

Conventia de la Viena a codificat ca un viciu distinct constrângerea exercitata asupra unui stat prin amenintarea cu forta sau prin folosirea fortei (art.52). În dreptul international clasic, razboiul a fost considerat un mijloc licit de rezolvare a diferendelor între state. Pactul Societatii Natiunilor a instituit pentru prima data limitari ale dreptului statelor de a recurge la forta, iar Pactul Briand –Kellogg din 1928 a scos razboiul în afara legii. Carta O.N.U. consacra principiul neagresiunii ca principiu fundamental al dreptului international.

Tipuri de nulitate

Conventia de la Viena prevede doua tipuri de nulitate – absoluta si relativa – având regimuri juridice distincte.

a) Nulitatea relativa poate fi invocata numai de statul al carui consimtamânt a fost viciat si poate fi acoperita ulterior prin confirmare de catre acelasi stat. (art.45) Se sanctioneaza cu nulitate relativa viciile de consimtamânt rezultând din: încalcare dispozitiilor dreptului intern al statului privind competenta de a încheia tratate, din eroare, dol, sau coruperea reprezentantului statului.

b) Nulitatea absoluta sanctioneaza viciile de consimtamânt rezultând din constrângerea exercitata asupra statului sau a reprezentantului sau si tratatele contrare unei norme imperative. Nulitatea absoluta poate fi invocata de catre orice stat parte la tratat si chiar din oficiu, de catre o instanta internationala. Nulitatea absoluta nu poate fi acoperita prin confirmare.

Încetarea și suspendarea tratatelor internaționale

Conventia privind dreptul tratatelor prevede cazurile si conditiile în care un tratat poate sa fie suspendat sau în care înceteaza aplicarea lui. Suspendarea are caracter temporar si poate sa se refere numai la anumite clauze ale tratatului, în timp ce încetarea aplicarii unui tratat este definitiva si vizeaza întregul tratat. Ambele modalitati pot sa implice, fie toate partile la tratat sau numai una (unele) dintre ele.

Suspendarea sau încetarea tratatului poate sa fie consecinta vointei partilor sau poate sa intervina independent de vointa acestora.

Suspendarea sau încetarea aplicarii unui tratat ca urmare a vointei partilor

Încetarea unui tratat poate sa intervina ca efect al urmatoarelor cauze:

- a. daca a fost încheiat pe durata determinata;
- b. ca urmare a manifestarii unilaterale de vointa a uneia din parti, prin denuntare sau retragere, daca aceste modalitati sunt expres prevazute în textul tratatului sau sunt acceptate de catre toate celelalte state-parti;
- c. în mod tacit, ca urmare a încheierii între acelasi parti a unui nou tratat având acelasi obiect si care este incompatibil cu tratatul anterior.

Încetarea sau suspendarea tratatului poate sa intervina ca efect al urmatoarelor cauze:

- a. ca urmare a încalcarii substantiale a tratatului de catre una din parti;

- b. ca urmare a imposibilitatii de a îndeplini obligatiile asumate de catre un stat datorita intervenirii unor conditii exceptionale.

Încetarea sau suspendarea tratatelor independent de vointa partilor

Intervine în situatii care fac imposibila executarea lor:

- a. ca urmare a disparitiei totale si permanente obiectului sau a partilor tratatului, ca subiecte de drept international (caducitatea tratatului);
- b. ca efect al schimbarii fundamentale a împrejurarilor, care au determinat încheierea tratatului, daca aceasta afecteaza în mod esential baza consimtamântului statului exprimat la data încheierii tratatului (încetarea tratatului);
- c. ruperea relatiilor diplomatice si consulare si razboiul (încetare sau suspendare);
- d. constatarea nulitatii unui tratat (încetarea tratatelor).

10. Interpretarea tratatelor internaționale Prin interpretarea tratatului international se înțelege operatiunea prin care se urmareste stabilirea sensului si a continutului unei reguli de drept dintr-un tratat în cursul aplicarii acestuia. Obiectul interpretarii îl reprezinta textul tratatului Scopul interpretarii este clarificarea clauzelor ambigue si determinarea intentiei reale a partilor în vederea unei aplicari corecte a tratatului.

Tipuri de interpretare

Entitatile competente sa interpreteze un tratat international sunt : pe plan international - statele parti la tratat, instantele jurisdictionale sau arbitrare si organizatiile internationale, iar pe plan intern – organele executivului, de regula ministerele afacerilor externe.

a) Interpretarea realizata de partile unui tratat are o forta superioara fata de alte interpretari, si poarta numele de interpretare autentica. Partile pot sa includa în textul tratatului clauze interpretative prin care se definesc continutul unor termeni cu scopul de a evita interpretarea si aplicarea diferita a tratatului. Daca în cursul aplicarii tratatului interpretarile devin divergente, partile pot sa încheie acorduri interpretative separate de textul tratatului, asigurând uniformitatea aplicarii dispozitiilor acestuia. Organizatiile internationale sunt competente sa interpreteze dispozitiile statutelor lor si ale tratatelor la care sunt parte.

b) Interpretarea jurisdictionala data de arbitrajul international si de Curtea Internationala de Justitie reprezinta o interpretare neautentica si are forta obligatorie numai pentru partile care au supus un diferend legat de interpretarea unei norme, instantei internationale.

Reguli de interpretare

Conventia privind dreptul tratatelor a codificat principalele reguli de interpretare a tratatului, stabilind o regula generala de interpretare (art.31), mijloace complementare de interpretare (art.32), precum si regulile aplicabile tratatelor autentificate în mai multe limbi (art.33).

Regula generala consta în obligativitatea interpretării unui tratat cu buna-credință, potrivit sensului obisnuit ce urmează a fi atribuit termenilor tratatului, în contextul lor și în lumina obiectului și a scopului tratatului.

a) Regula interpretării tratatelor cu buna-credință rezultă din principiul general al aplicării cu buna-credință a tratatelor internaționale (*pacta sunt servanda*).

b) Interpretarea termenilor tratatului în contextul lor, presupune analiza acestora în contextul întregului tratat, care cuprinde preambulul, dispozitivul, clauzele finale și anexele, precum și luarea în considerare a oricăror acorduri, instrumente sau practici în legătură cu tratatul, intervenite între părți cu prilejul încheierii acestuia sau ulterior.

c) Termenii tratatului se interpretează potrivit sensului lor curent, uzual ; un termen va fi înțeles într-un sens special numai dacă se stabilește că aceasta a fost intenția părților.

Alături de aceste reguli generale, în interpretarea unui tratat se poate recurge - dacă este necesar - și la mijloace complementare, îndeosebi la lucrările pregătitoare și la împrejurările în care a fost încheiat tratatul.

Dacă un tratat a fost autentificat în două sau mai multe limbi, textul are aceeași valoare în fiecare dintre aceste limbi, în afara de cazul în care părțile au convenit să acorde prioritate unuia dintre texte, în caz de divergență. În situația în care din comparația textelor autentice rezultă o deosebire de sens al termenilor se va adopta sensul care corespunde în cea mai mare măsură obiectului și scopului tratatului.

11. Modul de încheiere a tratatelor internaționale de R.M.